

**UJEDINJENE
NACIJE**

Međunarodni sud za krivično gonjenje osoba odgovornih za teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava počinjena na teritoriji bivše Jugoslavije od 1991.

Predmet br. IT-95-10/1-S
Datum: 11. mart 2004.
Original: engleski

PRED PRETRESNIM VIJEĆEM I

U sastavu: sudija Alphons Orie, predsjedavajući
sudija Liu Daqun
sudija Amin El Mahdi

Sekretar: Hans Holthuis

Presuda od: 11. marta 2004.

TUŽILAC

protiv

RANKA ČEŠIĆA

PRESUDA O KAZNI

Tužilaštvo:

Mark Harmon
Thomas Hannis

Branilac Ranka Češića:

Mihajlo Bakrač

SADRŽAJ

I. UVOD	1
II. ČINJENIČNO STANJE.....	2
A. RANKO ČEŠIĆ.....	2
B. KRIVIČNA DJELA KOJA JE POČINIO RANKO ČEŠIĆ	2
(a) Ubistvo Sakiba Bećirevića i četvorice drugih muškaraca (“događaj br. 1”).....	3
(b) Ubistvo “Sejde” (“događaj br. 2”).....	3
(c) Seksualno zlostavljanje dvojice muslimanskih zatvorenika (događaj br. 4).....	4
III. PRAVO.....	6
IV. FAKTORI PRI ODMJERAVANJU KAZNE.....	8
A. TEŽINA KRIVIČNOG DJELA	8
1. Argumenti strana.....	8
2. Diskusija	9
B. OTEŽAVAJUĆE OKOLNOSTI	13
C. OLAKŠAVAJUĆE OKOLNOSTI.....	16
1. Potvrдно izjašnjavanje o krivici.....	16
(a) Argumenti strana	16
(b) Diskusija.....	17
2. Saradnja sa Tužilaštvom	17
(a) Argumenti strana	17
(b) Diskusija.....	18
3. Kajanje	18
(a) Argumenti strana	18
(b) Diskusija.....	18
4. Dobar karakter	19
(a) Argumenti strana	19
(b) Diskusija.....	22
5. Lične prilike.....	25
(a) Argumenti strana	25
(b) Diskusija.....	25
6. Izvršavanje naređenja.....	26
(a) Argumenti strana	26
(b) Diskusija.....	27
D. PRAKSA IZRICANJA KAZNI U BIVŠOJ JUGOSLAVIJI.....	28
1. Argumenti strana.....	28
2. Diskusija	28
V. ODMJERAVANJE KAZNE	29
A. ZAKLJUČAK.....	30
B. VRIJEME URAČUNATO U IZDRŽAVANJE KAZNE	30
VI. DISPOZITIV.....	31

I. UVOD

1. Optužnica protiv Gorana Jelisića i Ranka Češića podignuta je 30. juna 1995., a sudija Lal Chand Vohrah potvrdio ju je 21. jula 1995. Prvobitna optužnica sastojala se od 77 tačaka, od kojih se 27 odnosilo na Ranka Češića. Sudija Jorda, koji je u to vrijeme bio predsjedavajući Pretresnog vijeća I, odobrio je 12. maja 1998. prvu izmjenu te optužnice kojom su povučene sve optužbe na osnovu člana 2 Statuta. Tužilaštvo je 28. septembra 1998. podnijelo drugi zahtjev za dozvolu da izmijeni optužnicu, koji je sudija Lal Chand Vohrah odobrio 19. oktobra 1998.¹ Treća izmijenjena optužnica, koja se odnosi samo na Ranka Češića, podignuta je 26. novembra 2002. nakon što ju je Vijeće odobrilo 22. novembra 2002.²

2. Vlasti Savezne Republike Jugoslavije uhapsile su Ranka Češića 25. maja 2002. u Beogradu, a 17. juna 2002. on je prebačen u Pritvorsku jedinicu Ujedinjenih nacija u Haagu.

3. Treća izmijenjena optužnica (dalje u tekstu: Optužnica) ima 12 tačaka. Optuženi se po šest tačaka optužnice tereti za zločine protiv čovječnosti, od čega se pet odnose na ubistvo, a jedna na silovanje, po drugih šest tačaka (koje se odnose na iste događaje) optuženi se tereti za kršenja zakona i običaja ratovanja, od čega se pet odnosi na ubistvo, a jedna na uvredljivo i ponižavajuće postupanje. Tvrdi se da su se sva djela i propusti za koje se tereti dogodili između maja i juna 1992., te da je optuženi odgovoran na osnovu člana 7(1) Statuta zato što je te zločine počinio.³

4. Ranko Češić se prilikom prvog stupanja pred Međunarodni sud izjasnio da nije kriv. Dana 7. oktobra 2003. na osnovu pravila 62 *bis* Pravilnika o postupku i dokazima (dalje u tekstu: Pravilnik) strane su zajednički podnijele Sporazum o potvrdnom izjašnjanju o krivici, kojem su priložene i Činjenične osnove (dalje u tekstu: Činjenične osnove). Na pretresu od 8. oktobra 2003. Ranko Češić se izjasnio krivim po svih dvanaest tačaka optužnice za koje se tereti. Pretresno vijeće, nakon što se uvjerilo da je potvrdno izjašnjanje o krivici bilo dobrovoljno, upućeno i nedvosmisleno te da postoje dovoljno čvrste Činjenične osnove za to krivično djelo i sudjelovanje Ranka Češića u njemu, proglasilo ga je krivim tog istog dana.

5. Strane su svoje podneske s prijedlozima o odmjeraivanju kazne podnijele 12. novembra 2003. (dalje u tekstu: Podnesak optužbe i Podnesak odbrane). Tužilaštvo je na zahtjev Vijeća 18. novembra 2003. podnijelo i neredigovane izjave, 21. novembra 2003. podnijelo je "Dodatne informacije u vezi s

¹ "Nalog kojim se dozvoljava podnošenje druge izmenjene i dopunjene optužnice i kojim se potvrđuje druga izmenjena i proširena optužnica", 19. oktobar 1998.

² "Odluka po preliminarnom podnesku odbrane u vezi s nadležnošću i formom optužnice, te po zahtjevu optužbe za dozvolu da izmijeni optužnicu", 22. novembar 2002.

³ Optužnica, par. 9.

odmjeravanjem kazne” (dalje u tekstu: Dodatne informacije), a 26. novembra 2003. “Daljnje dodatne informacije u vezi s odmjeravanjem kazne” (dalje u tekstu: Daljnje dodatne informacije I). Pretres o odmjeravanju kazne održan je 27. novembra 2003. Na kraju pretresa Pretresno vijeće se povuklo kako bi vijećalo o kazni. U skladu sa zahtjevom Pretresnog vijeća na pretresu, Tužilaštvo je 8. decembra 2003. podnijelo “Daljnje dodatne informacije koje se odnose na odmjeravanje kazne” (dalje u tekstu: Daljnje dodatne informacije II), a odbrana je 9. decembra 2003. podnijela “Odgovor na daljnje dodatne informacije koje se odnose na odmjeravanje kazne” (dalje u tekstu: Odgovor odbrane).⁴

II. ČINJENIČNO STANJE

A. Ranko Češić

6. Ranko Češić rođen je 5. septembra 1964. u opštini Drvar, u Bosni i Hercegovini.⁵ Prije rata je živio u Brčkom,⁶ a krajem 1996. preselio se u Beograd.⁷

7. U maju 1992. postao je pripadnik Teritorijalne odbrane bosanskih Srba u Grčici, opština Brčko. Zatim je postao pripadnik interventnog voda rezervnih policijskih snaga bosanskih Srba u Brčkom. U potvrdi Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srpske, koju je odbrana priložila kao dodatak svom podnesku, navodi se da je 15. maja 1992. postao pripadnik jedinice rezervnog sastava policijskih snaga bosanskih Srba u policijskoj stanici u Brčkom.⁸ U tom svojstvu jedan od zadataka bio mu je da uhapsi imenovane nesrbe i da ih dovede na ispitivanje u policijsku stanicu u Brčkom i/ili u logor /zatočenički objekt Luka.⁹

B. Krivična djela koja je počinio Ranko Češić

8. Osnovu tačaka optužnice po kojima se Ranko Češić tereti čini šest krivičnih djela. Prema Optužnici i Sporazumu o potvrdnom izjašnjanju o krivici, sva su ta krivična djela počinjena su između 5. i 14. maja, osim jednog, koje je u ovoj presudi navedeno kao događaj br. 6, koje je počinjeno između 14. maja i 6. juna 1992.¹⁰ Pretresno vijeće će niže u tekstu iznijeti činjenice o svakom od tih krivičnih djela.

⁴ Taj dokument je ponovo podnesen kao povjerljivi dokument na osnovu Naloga Pretresnog vijeća (“Nalog o ponovnom podnošenju Odgovora odbrane na Dalje dodatne informacije optužbe u vezi s izricanjem kazne”, 19. decembar 2003.).

⁵ Činjenične osnove, par. 2.; Podnesak odbrane, Dodatak D1.

⁶ Optužnica, par. 6., potvrđeno izjavama koje je odbrana priložila kao dodatak svom Podnesku o odmjeravanju kazne.

⁷ T. 144.

⁸ Podnesak odbrane, Dodatak D2.

⁹ Činjenične osnove, par. 3.

¹⁰ Činjenične osnove, par. 8 do 18.

1. Ubistvo Sakiba Bećirevića i četvorice drugih muškaraca (“događaj br. 1”)

9. Ranko Češić je priznao da je približno 5. maja 1992. izveo Sakiba Bećirevića, čovjeka zvanog “Pepa”, čovjeka zvanog “Sale” i dvojicu sinova čovjeka po imenu “Avdo”, iz sportske dvorane “Partizan” u Brčkom, u kojoj su bili zatočeni, postrojio ih i ubio ih iz vatrenog oružja.¹¹

2. Ubistvo “Sejde” (“događaj br. 2”)

10. Ranko Češić je priznao da je približno 9. maja 1992. u logoru Luka, namjerno iz vatrenog oružja ubio zatvorenika muslimanske nacionalnosti koji se zvao “Sejdo”.¹² Iako se u optužnici navodi da je Ranko Češić žrtvu pretukao prije nego što ju je ubio, to se premlaćivanje u Činjeničnim osnovama ne pominje.

3. Ubistvo policajca muslimanske nacionalnosti po imenu Mirsad

(dalje u tekstu: “događaj broj 3”)

11. Ranko Češić je priznao da su približno 11. maja 1992. on i drugi u logoru Luka namjerno izveli jednog policajca muslimanske nacionalnosti iz zgrade hangara u kojoj je bio zatočen s ostalima prethodno mu naloživši da se rukuje i oprostí od drugih zatvorenika. Zatim su ga pretukli i namjerno ubili.¹³

12. Iako se u Optužnici i u Sporazumu o potvrdnom izjašnjavanju o krivici, uključujući i Činjenične osnove, ime žrtve navodi kao Mirsad Glagović, u podnesku optužbe stoji da se zapravo radilo o Mirsadu Mujagiću.¹⁴ Ranko Češić je na pretresu o izricanju kazne izjavio da zna jedino da se njegova prva žrtva zvala Mirsad, a da joj je nadimak bio “Mirso”, te da se radilo o policajcu. U sudnici je jasno rekao da, iako je navedeno pogrešno prezime žrtve, potvrdno izjašnjavanje o krivici u vezi s konkretnom osobom na koju se odnosi ovaj događaj i dalje stoji, te da bi se na isti način izjasnio i da mu je saopšteno drugo prezime.¹⁵ Pretresno vijeće drži da, iako je došlo do greške u vezi s prezimenom žrtve, ta informacija nije bitan element predmeta optužbe, te ne utječe ni na *actus reus* niti na *mens rea* krivičnih djela za koja je Ranko Češić proglašen krivim. Pretresno vijeće je zbog toga presudilo da potvrdno izjašnjavanje optuženog o krivici i osuda koju mu je Pretresno vijeće izreklo 8. oktobra 2003., gdje žrtva nije imenovana, ostaju nepromijenjeni iako sve

¹¹ Činjenične osnove, par. 8 i 9.

¹² Činjenične osnove, par. 10 i 11.

¹³ Činjenične osnove, par. 12 i 13.

¹⁴ Podnesak optužbe, par. 28-30, fusnota 22.

¹⁵ T. 104-105.

pojediničnosti činjeničnih osnova na osnovu kojih je izrečena osuda nisu tačne, te bi ih trebalo ispraviti tako da se u njima navede samo ime žrtve.¹⁶

4. Seksualno zlostavljanje dvojice muslimanskih zatvorenika (“događaj br. 4”)

13. Ranko Češić priznao je da je približno 11. maja 1992. pod prijetnjom oružjem prisilio dvojicu braće Muslimana zatočenih u logoru Luka da pred drugim ljudima jedan nad drugim vrše *fellatio*. Ranko Češić je potvrdio da je imao punu svijest o tome da se to zbilo bez pristanka žrtava.¹⁷

14. Izvaci iz dviju izjava jedne od žrtava, koje nose datum 25. februara 1995. i 7. novembra 2003., priloženi su kao dodatak podnesku optužbe,¹⁸ a izjave u cijelosti podnesene su 18. novembra 2003. na povjerljivoj osnovi.¹⁹ U Prvoj izjavi, žrtva iznosi da je Ranko Češić prvo uz prijetnju oružjem prisilio braću da se međusobno udaraju.²⁰ Jedan od stražara je smatrao da se ne udaraju dovoljno jako, pa je svjedoka počeo udarati toliko snažno da je ovaj pao preko stola. Svjedokov brat je krenuo da mu pomogne, na što je Ranko Češić zapucao približno u pravcu gdje se ovaj nalazio. Metak se odbio od zida na udaljenosti od 10 do 15 centimetara od svjedokovog brata. Ranko Češić je zatim prisilio obojicu braće da jedan nad drugim vrše *fellatio*, te je izašao iz ureda, rekavši prethodno stražaru da se pobrine da ne prestanu dok se on ne vrati. Izlazeći ostavio je vrata otvorena i nekoliko stražara moglo je gledati i smijati se. Svjedok je izjavio da je ta situacija trajala oko 45 minuta, dok se Ranko Češić nije vratio sa još jednim stražarom. Svjedok je u obje izjave naveo da je Ranko Češić prije rata bio njegov komšija²¹ i da je obojicu braće poznavao od prije rata.²² U Drugoj izjavi je naveo da je Ranko Češić 17 godina mlađi od njega. Naveo je da su njegov brat, koji je pušten 13. maja 1992., i on, koji je pušten 14. maja 1992., u trenutku puštanja bili puni modrica. Svjedok još uvijek ima problema sa kičmom za koje smatra da su najvjerovatnije posljedica premlaćivanja koja je pretrpio u logoru Luka.

5. Ubistvo Nihada Jašarevića (“događaj br. 5.”)

15. Ranko Češić priznao je da su 12. i 13. maja 1992. u logoru Luka on i još jedan srpski policajac palicama nasmrtno pretukli zatočenog Muslimana koji se zvao Nihad Jašarević. Priznao je

¹⁶ T. 105-106.

¹⁷ Činjenične osnove, par. 14 i 15.

¹⁸ Dodatak D.

¹⁹ Podnesak s neredigovanim izjavama zatvorenika A, 18. novembar 2003.

²⁰ Prva izjava, str. 6.

²¹ Prva izjava, str. 4.

²² Druga izjava.

da je u trenutku goreopisanog premlaćivanja imao namjeru da ubije žrtvu.²³ Nije naveo pojedinosti u vezi s premlaćivanjima koja su uzrokovala smrt Nihada Jašarevića.

6. Ubistvo dvojice nepoznatih muškaraca ("događaj br. 6")

16. Ranko Češić priznao je da je između 14. maja i 6. juna 1992. namjerno izveo četvoricu zatvorenika iz upravne zgrade logora Luka, odveo ih na asfaltirani put pored glavnog hangara i uz pomoć dvojice stražara ubio iz vatrenog oružja najmanje dvojicu.²⁴

17. Ranko Češić priznao je da je ubio ukupno deset zatočenika, od kojih su dvojica umrli od posljedica premlaćivanja,²⁵ te da je dvojicu braće prisilio da jedan nad drugim vrše seksualne radnje.

C. Kontekst u kojem je Ranko Češić počinio krivična djela

18. Ranko Češić priznao je da je bio svjestan da je u vrijeme kršenja za koja se tereti postojalo stanje oružanog sukoba te da je bio dužan da se pridržava zakona i običaja ratovanja, uključujući i Ženevske konvencije iz 1949.²⁶ Takođe je potvrdio da su sva djela i propusti bili dio rasprostranjenog ili sistematskog napada usmjerenog protiv muslimanskog i hrvatskog civilnog stanovništva Brčkog²⁷ i da je "bio svjestan šireg konteksta u kojem se odvijalo njegovo ponašanje"²⁸ Taj kontekst nije opisan u dogovorenim Činjeničnim osnovama. Premda Pretresno vijeće kod utvrđivanja krivice Ranka Češića uzima u obzir samo one činjenice koje su navedene u Činjeničnim osnovama, na optužnicu se poziva isključivo zato da bi omogućilo opšte razumijevanje šireg konteksta u kojem je Ranko Češić počinio krivična djela za koja je proglašen krivim.

19. Prema optužnici, do kršenja za koja se Ranko Češić tereti došlo je nakon 30. aprila 1992., kada su srpske snage u Bosni učestvovala u preuzimanju opštine Brčko na sjeveroistoku Bosne i Hercegovine. Za vrijeme operacije, srpske snage su nasilno istjerale i premjestile muslimanske i hrvatske stanovnike Brčkog u sabirne centre, uključujući i zatočenički objekt Luka i sportsku dvoranu "Partizan" u Brčkom.

20. U optužnici se dalje kaže:

1. [...]

²³ Činjenične osnove, par. 16 i 17.

²⁴ Činjenične osnove, par. 18 i 19.

²⁵ Događaji 3 i 5.

²⁶ Sporazum o potvrdnom izjašnjavanju o krivici, par. 8; Činjenične osnove, par. 4 i 5.

²⁷ Sporazum o potvrdnom izjašnjavanju o krivici, par. 8., Činjenične osnove, par. 6.

²⁸ Činjenične osnove, par. 6.

2. Od približno 7. maja 1992. do početka jula 1992., srpske snage su u logor Luka zatočile stotine muškaraca Muslimana i Hrvata i nekoliko žena, u nehumanim uslovima i pod oružanom stražom. Od približno 7. maja 1992. do približno 21. maja 1992., u Luci su zatočeni sistematski ubijani.
3. Od 21. maja 1992. do početka jula 1992. zatočeni su bili premlaćivani i, u manjoj mjeri nego prije, ubijani.
4. Početkom jula 1992., preživjeli zatočeni iz Luke prebačeni su u drugi zatočenički logor, u Batković.²⁹

III. PRAVO

A. Statut i Pravilnik

21. Relevantne odredbe Statuta i Pravilnika o postupku i dokazima Međunarodnog suda (dalje u tekstu: Pravilnik) koje se odnose na odmjeraivanje kazne navedene su niže u tekstu.

Član 24 Statuta

Krivične sankcije

1. Krivične sankcije koje izriče pretresno vijeće ograničene su na kaznu zatvora. Prilikom određivanja kazne zatvora pretresno vijeće imaće u vidu opštu praksu izricanja zatvorskih kazni na sudovima bivše Jugoslavije.

2. Prilikom izricanja kazni, pretresna vijeća uzimaju u obzir faktore poput težine krivičnog djela i individualnih prilika osuđenika.

[...]

Pravilo 101 Pravilnika

Kazne

(A) Osoba proglašena krivom može biti osuđena na kaznu zatvora, uključujući i doživotnu kaznu zatvora.

(B) Prilikom određivanja kazne pretresno vijeće uzima u obzir faktore spomenute u članu 24(2) Statuta, kao i faktore kao što su:

(i) sve otežavajuće okolnosti;

(ii) sve olakšavajuće okolnosti, uključujući i značajnu saradnju osuđenog s tužiocem prije ili poslije izricanja presude;

(iii) opšta praksa izricanja zatvorskih kazni na sudovima bivše Jugoslavije;

²⁹ Optužnica, par. 2 do 4.

[...]

(C) Osuđenom će se uračunati eventualno vrijeme koje je proveo u pritvoru čekajući na predaju Međunarodnom sudu ili čekajući na suđenje ili žalbeni postupak.

B. Opšta razmatranja

22. U sudskoj praksi Međunarodnog suda, retribucija, odvraćanje i rehabilitacija priznati su kao ciljevi odmjeravanja kazne.

23. Retribucijom društvo izražava osudu krivičnog djela i osobe koja ga je počinila i nameće kaznu kao odgovor na to što je ta osoba učinila. Kazna Međunarodnog suda stoga izražava zgražanje čovječanstva nad teškim kršenjima međunarodnog humanitarnog prava za koja je optuženi proglašen krivim.³⁰ Retribucija zadovoljava potrebu za pravdom i može umanjiti gnjev koji je počinjenje zločina izazvalo među žrtvama i u zajednici u cjelini.

24. Kod provođenja retribucije kao važne svrhe kažnjavanja, Pretresno vijeće usredotočilo se na težinu krivičnih djela za koja se Ranko Češić potvrdno izjasnio o krivici, u svjetlu njihovih konkretnih okolnosti.

25. Faktor odvraćanja kao svrha odmjeravanja kazne sastoji se u tome da se obeshrabri počinjenje sličnih krivičnih djela.³¹ Glavni cilj koji se nastoji postići jest da se počinitelj odvraća od budućih krivičnih djela (posebno odvraćanje), ali se polazi od pretpostavke da će odmjeravanje kazne imati za posljedicu odvraćanje drugih od počinjenja iste vrste krivičnog djela (opšte odvraćanje).³²

26. Pretresno vijeće smatra da u ovom slučaju postoji ograničena vjerovatnoća da će osuđena osoba počiniti istu vrstu krivičnog djela u budućnosti. Kada se radi o opštem odvraćanju, izricanje kazne služi ojačavanju pravnog poretka, u kojem je takvo ponašanje definirano kao kažnjivo, kao i jačanje povjerenja društva u efikasnost kaznenih odredbi. Međutim, nametnuti osobi veću kaznu samo radi odvraćanja drugih ne bi bilo pravično prema osuđenoj osobi i u konačnici bi oslabilo poštivanje pravnog poretka u cjelini. Stoga se Pretresno vijeće u skladu s upozorenjem iz Presude o

³⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Aleksovski*, par. 185.

³¹ Presuda o kazni predmetu *Todorović*, par. 30.

³² Presuda o kazni u predmetu *Tadić*, par. 7-9.

žalbi na kaznu u predmetu *Tadić*³³ pobrinulo da se odvrćanju kod određivanja odgovarajuće kazne ne pridaje prevelika važnost.

27. Pod rehabilitacijom Pretresno vijeće podrazumijeva potrebu da se u obzir uzme rehabilitacijski potencijal osuđene osobe, što često ide ruku pod ruku sa procesom njene ponovne integracije u društvo.³⁴

28. Pretresno vijeće smatra da optuženi potvrđnim izjašnjavanjem o krivici preduzima važan korak u procesu rehabilitacije i reintegracije.³⁵ To priznanje može doprinijeti utvrđivanju istine; ukazuje na odlučnost optuženog da se suoči sa svojom odgovornošću prema oštećenoj strani i društvom u cjelini, a može da doprinese i pomirenju.

IV. FAKTORI PRI ODMJERAVANJU KAZNE

A. Težina krivičnog djela

1. Argumenti strana

29. Optužba tvrdi da je karakteristika krivičnih djela koja se Ranku Češiću stavljaju na teret “izrazito šokantna i bezosjećajna okrutnost”³⁶ i tvrdi da bi Pretresno vijeće, osim samih krivičnih djela za koja se Ranko Češić izjasnio krivim, u obzir trebalo uzeti i posljedice tih krivičnih djela po neposredne i posredne žrtve njegovih djela.³⁷

30. Odbrana tvrdi da bi Pretresno vijeće, kod ocjenjivanja težine krivičnih djela, u obzir trebalo uzeti da se Ranko Češić tereti za “izolovane incidente”,³⁸ tj. krivična djela koja nisu povezana jedno s drugim, ne mogu se podvesti pod progone³⁹ i nisu tako teška kao zločin progona.⁴⁰ Premda priznaje da je ubistvo jedan od najtežih zločina u svim pravosudnim sistemima,⁴¹ ona ipak tvrdi da se ubistva razlikuju po stepenu težine. Posebno napominje da se u tri događaja na kojima se zasniva osuda radilo o trenutnoj smrti i da žrtve nisu dodatno patile. U pogledu onih događaja gdje su ubistva bila rezultat premlaćivanja ili su počinjena nakon premlaćivanja, odbrana ističe da u tim

³³ Presuda o žalbi na kaznu u predmetu *Tadić*, par. 48.

³⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 806; vidi takođe Presudu o kazni u predmetu *Banović*, par. 35.

³⁵ Presuda o kazni u predmetu *Nikolić*, par. 93.

³⁶ Podnesak optužbe, par. 15.

³⁷ Podnesak optužbe, par. 35.

³⁸ Podnesak odbrane, par. 29.

³⁹ T. 139.

⁴⁰ Podnesak odbrane, par. 33.

⁴¹ T. 117.

premlaćivanjima nije sudjelovao samo Ranko Češić već više pojedinaca, te je stoga nemoguće ocijeniti tačnu odgovornost Ranka Češića za njihovo počinjenje.⁴² Odbrana takođe ističe da Ranko Češić nije imao nikakvu komandnu odgovornost ili ulogu;⁴³ naprotiv, tvrdi da je utvrđeno da je od 1. do 15. maja on bio običan pripadnik Teritorijalne odbrane u Grčici, a od 15. maja do 22. juna 1992. pripadnik jedinice rezervnog sastava policijskih snaga bosanskih Srba.⁴⁴ Konačno, odbrana smatra da posljedice zločina na druge osobe koje nisu neposredne žrtve treba uzeti u obzir samo ako su neuobičajeno teške u poređenju s patnjom koja je obično skopčana s gubitkom voljene osobe. Odbrana tvrdi da optužba nije iznijela dokaz o takvoj neuobičajenoj patnji.⁴⁵

2. Diskusija

31. Glavna karakteristika pri odmjeravanju kazne je težina zločina. Žalbeno vijeće je to opisalo kao “najvažniju stvar” i izjavilo da “kazne koje valja izreći moraju odražavati inherentnu težinu kriminalnog ponašanja optuženih”.⁴⁶

32. Kad je riječ o težini zločina, sudska praksa Međunarodnog suda ne zasniva razliku isključivo na tome da li su oni kvalifikovani kao zločini protiv čovječnosti ili kao kršenja zakona i običaja ratovanja.⁴⁷ Isto tako, težina zločina unutar pojedine kategorije ne mjeri se isključivo njihovom kvalifikacijom unutar te kategorije. Naprotiv, sudska praksa Međunarodnog suda dosljedno zagovara da težinu treba ocijeniti imajući u vidu konkretne okolnosti svakog pojedinog predmeta. Tako npr. u Prvostepenoj presudi u predmetu *Kupreškić* stoji da “utvrđivanje težine zločina zahtijeva razmatranje osobitih okolnosti predmeta, kao i oblik i stepen sudjelovanja optuženih u zločinu”.⁴⁸ Među te specifične okolnosti koje treba razmotriti u datom predmetu spadaju broj žrtava⁴⁹ i njihova patnja⁵⁰. U pogledu oblika i stepena sudjelovanja osuđene osobe, iako izrečena kazna mora odražavati relativnu važnost uloge optuženog u kontekstu sukoba u bivšoj Jugoslaviji,⁵¹ iz toga ne proizlazi da bi, u slučaju

⁴² T. 118.

⁴³ Podnesak odbrane, par. 34.

⁴⁴ Podnesak odbrane, par. 37.

⁴⁵ Odgovor odbrane, par. 8 do 11.

⁴⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 731., citat iz Prvostepene presude u predmetu *Tužilac protiv Kupreškića*, 14. januar 2000. (dalje u tekstu: Presuda u predmetu *Kupreškić*), par. 852 i Drugostepena presuda u predmetu *Aleksovski*, par. 182.

⁴⁷ Presuda o žalbi na kaznu u predmetu *Tadić*, par. 69, u kojoj je se kaže da “u pravu nema razlike u težini između zločina protiv čovječnosti i ratnog zločina” već naprotiv, da se “za oba djela mogu [...] izreći kazne, pri čemu se težina u svakom pojedinom slučaju određuje prema okolnostima tog slučaja.”

⁴⁸ Presuda u predmetu *Kupreškić*, par. 852.

⁴⁹ *Tužilac protiv Krstića*, predmet br. IT-98-33-T, Presuda, 2. august 2001. (dalje u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Krstić*), par. 701.

⁵⁰ Prvostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 1260; Prvostepena presuda u predmetu *Krstić*, par. 701.

⁵¹ Presuda o žalbi na kaznu u predmetu *Tadić*, par. 55.

manje važne uloge optuženog, kazna nužno bila manja budući da “kazna uvijek mora biti odraz inherentnog stepena težine zločina samog po sebi”.⁵²

33. Ranko Češić se potvrdno izjasnio o krivici za deset ubistava po pet tačaka optužnice za zločine protiv čovječnosti i po pet tačaka za kršenja zakona i običaja ratovanja, te za jedno seksualno zlostavljanje, za koje se tereti po jednoj tački optužnice za zločine protiv čovječnosti (silovanje) i po jednoj tački za kršenje zakona i običaja ratovanja (uvredljivi i ponižavajući postupci).

34. U svim definicijama MKSJ-a i MKSR-a ubistvo se definira kao smrt žrtve koja je posljedica djela ili propusta počinjenog s namjerom da se ubije ili nanese teška tjelesna ozljeda za koju je počinitelj razumno trebao pretpostaviti da bi mogla uzrokovati smrt.⁵³ U fazi odmjeravanja kazne ipak treba razlikovati stepen namjere. Ubistvo s namjerom da se ubije obično se smatra težim od ubistva počinjenog s namjerom da se nanese teška tjelesna ozljeda za koju je počinitelj razumno trebao pretpostaviti da bi mogla uzrokovati smrt. Ranko Češić je priznao da je ubistva za koja je osuđen počinio s namjerom da ubije. To je samo po sebi teško krivično djelo; u svim nacionalnim pravosudnim sistemima za ubistvo počinjeno s namjerom da se ubije predviđene su i izriču se teške kazne. Osuda za više ubistava po jednoj tački optužnice čini krivično djelo još težim. Konkretnim okolnostima vezanim uz počinjenje ovih ubistava bavićemo se kad budemo razmatrali otežavajuće i olakšavajuće okolnosti.

35. Što se tiče seksualnog zlostavljanja, u činjeničnim osnovama navodi se da su žrtve bile braća na taj čin prisiljena pod prijetnjom vatrenim oružjem dok su ih drugi gledali.⁵⁴ To potkrepljuju izjave jedne od žrtava koje je optužba izvela kao dokaz, u kojima se konkretno navodi da su zlostavljanju prethodile prijetnje i da je nekoliko stražara gledalo taj čin i smijalo se. Srodstvo i činjenica da su ih drugi posmatrali čine krivično djelo uvredljivog i ponižavajućeg postupanja posebno teškim. Zbog nasrtaja na moralni i fizički integritet žrtve opravdano je da se i silovanje okvalificira kao posebno teško. Pretresno vijeće je zanemarilo ozljedu kičme o kojoj se govori u jednoj od izjava žrtve, budući da na osnovu dokaza nije utvrđeno da je ozljeda uzrokovana konkretnim događajem za koji se optuženi tereti.

36. Pri ocjeni težine ponašanja Ranka Češića u počinjenju tih zločina, Pretresno vijeće napominje da je on lično sudjelovao u svim zločinima. On sam je počinio četiri ubistva koja se navode kao događaj br. 1 i ubistvo navedeno kao događaj br. 2. On je s drugima počinio ubistva koja su navedena

⁵² Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 847.

⁵³ *Tužilac protiv Akayesu*, predmet br. ICTR-96-4-T, Presuda, 2. septembar 1998. (dalje u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Akayesu*), par. 589., Prvostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 439, *Tužilac protiv Blaškića*, predmet br. IT-95-14-T, Presuda, 3. mart 2000. (dalje u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Blaškić*), par. 153, 181 i 217.

⁵⁴ Činjenične osnove, par. 14.

u okviru događaja br. 3 i 5,⁵⁵ a uz pomoć još dvojice stražara počinio je ubistva koja su navedena kao događaj br. 6. Što se tiče seksualnog zlostavljanja, Ranko Češić je aktivno učestvovao u nasilju nad žrtvama prije samog seksualnog zlostavljanja, te je potaknuo zlostavljanje time što ga je naredio. Stoga je Ranko Češić počinilac svih zločina za koje je u ovom predmetu osuđen.

37. Dokazi koji su iznijeti u pogledu tačnog položaja Ranka Češića u hijerarhiji nepotpuni su i nedovoljni da bi se na osnovu njih mogli donijeti zaključci, iako činjenica da se u Teritorijalnu odbranu prijavio nekoliko dana prije nego što je počinio zločine i nepostojanje bilo kakve vojne karijere prije maja 1992. sugerše da je bio na prilično niskom položaju. No taj položaj nema direktnog utjecaja na određivanje prirode njegove odgovornosti budući da je osuđen zato što je lično počinio te zločine.

38. Pretresna vijeća Međunarodnog suda su do sada uglavnom bila mišljenja da prilikom odmjeravanja kazne ne bi trebalo razmatrati posljedice krivičnog djela na rodbinu i prijatelje žrtava.⁵⁶ Međutim, Žalbeno vijeće je nedavno ublažilo taj stav. Iako je naglasilo poznatu razliku između reparacije i kazne, napomenulo je da “sudska praksa nekih nacionalnih pravosudnih sistema pokazuje da pretresno vijeće kod odmjeravanja kazne može ipak uzeti u obzir posljedice zločina za porodicu žrtve.”⁵⁷ Žalbeno vijeće je zaključilo da: “čak i kad se rodbinska veza ne utvrdi, Pretresno vijeće [bi] imalo razloga da pretpostavi da je optuženi znao da njegova žrtva nije živjela odvojeno od svega, već je bila povezana s pojedinim ljudima”.⁵⁸

39. Pretresno vijeće smatra da posljedice po rodbinu i prijatelje spadaju u faktore koji se uzimaju u obzir kod ocjene težine krivičnog djela. Konkretno, to bez sumnje spada u faktore na kojima se zasniva zaključak da je ubistvo posebno težak zločin. Pitanje je, dakle, da li izjave koje je optužba predočila pokazuju stepen patnje koji u bitnoj mjeri nadilazi patnju kojoj su obično izložene indirektno žrtve ubistva koja je već uračunata u opštu ocjenu težine ubistva kao veoma teškog zločina. Dokazi koji su ovdje iznijeti da bi se ocijenile posljedice koje su zločini imali na indirektno žrtve nisu bili dio činjenica prihvaćenih u Činjeničnim osnovama i Pretresno vijeće smatra da, budući da idu na uštrb optuženog, ti dokazi moraju zadovoljiti visok standard dokazivanja, tj. dokazivanje van razumne sumnje.⁵⁹

⁵⁵ Tačna uloga Ranka Češića u tim ubistvima nije pobliže određena.

⁵⁶ Vidi na primjer *Tužilac protiv Kunarca*, predmet br. IT-96-23-T & IT-96-23/1-T, Presuda, 22. februar 2001. (dalje u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Kunarc*), par. 852; *Tužilac protiv Milorada Krnojelca*, predmet br. IT-97-25-A, 17. septembar 2003. (dalje u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Krnojelac*), par. 512.

⁵⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Krnojelac*, par. 260.

⁵⁸ *Ibid.*

⁵⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 763.

40. Za događaj br. 1, optužba je predočila izjavu sestre Sakiba Bećirevića,⁶⁰ u kojoj je ona izjavila da je, nakon što je saznala za smrt svog brata, u roku od tri mjeseca izgubila 20 kilograma, nije mogla jesti niti spavati i stalno je plakala. Još uvijek je na sedativima, ima visoki krvni pritisak i imunitet joj je poremećen. Međutim, ona je takođe rekla da je istovremeno saznala da joj je ubijen sin i objasnila je da je “sve to zajedno u kombinaciji s opštim uslovima života u to vrijeme” dovelo do pogoršanja njenog zdravlja. Odbrana dodaje da je u isto vrijeme od posljedica premlaćivanja u kojima Ranko Češić nije sudjelovao njen suprug izgubio vid na jednom oku.⁶¹ Stoga nije utvrđeno van razumne sumnje da li su i u kojoj mjeri opisane posljedice doista posljedice krivičnog djela koje je počinio Ranko Češić.

41. Za događaj br. 2, optužba je kao dokaz predočila izjavu Sejdine sestre.⁶² U izjavi se navodi da, iako je nekoliko bivših zatočenika iz logora Luka obavijestilo porodicu da je Sejdo ubijen, ona nikada nije vidjela njegovo tijelo niti je dobila ikakav opipljiv dokaz da je on mrtav. U izjavi se takođe opisuje duševna patnja nanijeta žrtvinoj majci, koja je neprekidno plakala i nastavila tražiti svoga sina do dana kada je umrla. Njena sestra misli da je Sejdino ubistvo uzrok njene smrti. Pretresno vijeće prihvata da je Sejdino ubistvo nanijelo silnu patnju njegovoj rodbini. Međutim, iznijeti dokazi nisu takvi da bi opravdali zaključak da se uzrokovanje naročite i izuzetne patnje pripíše Ranku Češiću. Iako Pretresno vijeće prihvata da je ubistvo *conditio sine qua non* te patnje, ono nije u mogućnosti da utvrdi ulogu Ranka Češića u nestanku tijela preminulog, te ga stoga ne može smatrati odgovornim za dodatnu patnju koja je time prouzročena.

42. U pogledu događaja br. 3, optužba je predočila pismenu izjavu brata žrtve, u kojoj su opisane posljedice Mirsadove smrti na njegovog brata i majku.⁶³ U izjavi se navodi da je žrtvin brat, nakon što je saznao da mu je brat ubijen, smršavio, počeo patiti od nesаницe, te da i dalje pati od nervnog poremećaja koji se manifestira kao podrhtavanje cijelog tijela. Takođe se navodi da majka žrtve pati od psihičkih smetnji koje se manifestiraju podrhtavanjem ruku i besmislenim govorom, i od tada je na lijekovima. Iako u potpunosti prihvata da je rodbina teško propatila zbog Mirsadove smrti, Pretresno vijeće smatra da bi trebalo više dokaza da se provjere konkretne posljedice na koje se poziva rodbina ove žrtve. Na osnovu izjave laika o vlastitim ili tuđim zdravstvenim problemima Vijeće ne može s traženim stepenom preciznosti ocijeniti ni težinu niti uzročnu vezu.

⁶⁰ Podnesak optužbe, Dodatak A.

⁶¹ Odgovor odbrane, par. 8.

⁶² Podnesak optužbe, Dodatak B.

⁶³ Podnesak optužbe, Dodatak C.

43. Kada se radi o događaju br. 4, iako se izjave koje je podnijela optužba odnose na duševnu patnju koju su pretrpjeli žrtvini roditelji, potrebno je više dokaza za zaključak da njihovu patnju treba pripisati isključivo ili uglavnom događaju za koji je Ranko Češić osuđen u ovom predmetu.

44. Ukratko, Pretresno vijeće smatra da se na osnovu ovih izjava ne može utvrditi da je patnja osoba koje su bile pogođene ubistvom i seksualnim zlostavljanjem žrtava bila u znatnoj mjeri veća od patnje koju obično uzrokuje okrutna smrt bliskih osoba ili njihova izloženost nečovječnim djelima.

B. Otežavajuće okolnosti

1. Argumenti strana

45. Optužba kao otežavajuće faktore navodi ranjivost žrtava i njihov civilni status, smišljeno okrutno ponašanje Ranka Češića, ponižavajući i neuobičajeno izopačen karakter seksualnog zlostavljanja, činjenicu da je Ranko Češić zloupotrijebio svoj položaj vlasti i njegovo višekratno kažnjivo ponašanje u razdoblju bar od 6. maja do barem 14. maja 1992.⁶⁴ Optužba nadalje tvrdi da se te otežavajuće okolnosti zasnivaju isključivo na Činjeničnim osnovama i ispunjavanju standard dokazivanja van razumne sumnje.⁶⁵

46. Odbrana se slaže s tim da u pogledu standarda dokazivanja u ovom slučaju ne postoji nijedan problem budući da se optužba poziva isključivo na Činjenične osnove.⁶⁶ Ona ipak osporava da je Ranko Češić imao položaj moći pa prema tome negira da je zloupotrijebio taj položaj.⁶⁷ Takođe ističe da je većina žrtava smjesta ubijena i nije doživjela nikakvu dodatnu patnju, bol, uvrede ili poniženje.⁶⁸ Odbrana nadalje iznosi da su djela počinjena u kratkom vremenskom razdoblju (15 dana) na početku sukoba u Brčkom, u kontekstu rasprostranjene propagande,⁶⁹ te stoga smatra da su to bili izolovani slučajevi. Odbrana tvrdi da nijedan faktor, osim onih koji su već uzeti u obzir prilikom ocjenjivanja težine krivičnih djela, ne bi u ovom predmetu predstavljao otežavajuće okolnosti za Ranka Češića.⁷⁰

2. Diskusija

47. U Drugostepenoj presudi u predmetu *Čelebići* kaže se da “samo stvari koje su protiv optuženog dokazane van razumne sumnje mogu biti osnov za izricanje kazne optuženom ili biti uzete u obzir radi

⁶⁴ Podnesak optužbe, par. 42 do 45.

⁶⁵ Podnesak optužbe, par. 41.

⁶⁶ Podnesak odbrane, par. 25.

⁶⁷ Podnesak odbrane, par. 36.

⁶⁸ Podnesak odbrane, par. 39.

⁶⁹ Podnesak odbrane, par. 40.

⁷⁰ Podnesak odbrane, par. 44.

otežavanja te kazne”.⁷¹ Žalbeno vijeće je zauzelo stav da, budući da faktori koje treba uzeti u obzir prilikom smanjenja ili povećanja kazne ni u Statutu niti u Pravilniku nisu iscrpno navedeni, Pretresno vijeće ima “prilično široko diskreciono pravo u odlučivanju o faktorima koji mogu da se uzmu u obzir”.⁷²

48. Ranko Češić je počinio zločine u periodu koji je potrajao između 10 i 32 dana i Pretresno vijeće se slaže sa mišljenjem optužbe da se njegovo krivično ponašanje više puta ponavljalo. U tom razdoblju počinjen je veliki broj zločina, a tvrdnja odbrane da su djela Ranka Češića bila “izolirana djela” nije utemeljena: pitanje da li je takva djela počinio u drugim razdobljima svog života kada nije radio u logoru Luka nije relevantno. Pretresno vijeće bi ta djela okvalificiralo kao izolovana da su počinjena slučajno i u toku dužeg vremenskog perioda. Takva kvalifikacija sigurno ne važi kada se radi o najmanje deset ubistava, kao što je Ranko Češić priznao, počinjenih u toku tako kratkog vremenskog perioda. Višekratno kažnjivo ponašanje Ranka Češića, koje je nesporno, ipak nije uzeto kao otežavajuća okolnost u ovom predmetu budući da se prilikom ocjenjivanja težine krivičnih djela uzima u obzir broj počinjenih krivičnih djela.

49. Sve žrtve Ranka Češića bile su zatočenici pod nadzorom vojske i policije bosanskih Srba, među kojima je bio i Ranko Češić. Iako se činjenica da su žrtve imale status civila ne može uzeti u obzir kao otežavajuća okolnost budući da je već element krivičnih djela za koja se optuženi tereti, njihova ranjivost kao zatočenika u konkretnim okolnostima ovog predmeta uzima se kao otežavajući faktor.⁷³

50. Kao što je prethodno rečeno,⁷⁴ nije jasno koji je tačno položaj Ranko Češić imao u vojnoj ili policijskoj hijerarhiji. Međutim, nedvojbeno je da je bio niskog ranga. Argument optužbe da je zloupotrijebio svoj položaj moći treba stoga odbaciti. Ranko Češić je svakako zloupotrijebio ranjivost svojih žrtava. Nadalje, Pretresno vijeće ne isključuje da su zločini počinjeni u opštoj atmosferi poticanja, neposlušnosti i razdražljivosti među vojnicima i drugim osobama koje su bile zadužene za čuvanje zatvorenika. To u svakom slučaju ne može biti okvalificirano kao zloupotreba moći.

51. Većina ubistava za koja se Ranko Češić potvrdno izjasnio o krivici počinjena su hladnokrvno. Dva ubistva su uslijedila poslije premlaćivanja, a jedan zatočenik je bio prisiljen da se oprost i rukuje

⁷¹ Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 763.

⁷² Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 780.

⁷³ Vidi Prvostepenu presudu u predmetu *Aleksovski*, par. 227, gdje je kao otežavajući faktor uzeta ranjivost žrtava kao zatočenika.

⁷⁴ *Supra*, par. 35.

sa drugim zatočenicima prije nego što je izveden i pogubljen.⁷⁵ Pretresno vijeće uzima kao otežavajući faktor okrutnost i izopačenost koja karakterizira takvo ponašanje.

52. Ranko Češić je svoju izopačenost nadalje pokazao time što je potaknuo seksualno zlostavljanje dvojice braće. Kada se radi o poniženju koje su žrtve pretrpjele u kontekstu seksualnog zlostavljanja, optužba prihvata da je ono već uzeto u obzir prilikom ocjenjivanja težine krivičnog djela iz tačke Optužnice koja se zasniva na članu 3 (uvredljivi i ponižavajući postupci), ali insistira na tome da bi ga takođe trebalo uzeti u obzir kao otežavajući faktor za tačku 8 Optužnice na osnovu člana 5 (zločin protiv čovječnosti), jer poniženje pravno nije element tog krivičnog djela.⁷⁶

53. U Prvostepenoj presudi u predmetu *Čelebići* usvojen je stav da su naročito poniženje, uvredljivost, izopačenost i sadističko ponašanje otežavajući faktori.⁷⁷ Konkretno, usvojen je stav da je silovanje počinjeno u prisustvu drugih ljudi još više ponizilo žrtvu.⁷⁸ Nadalje Žalbeno vijeće je nedavno zaključilo da, kada se optuženi za isto kažnjivo ponašanje kumulativno tereti po dvije različite tačke, faktor koji se uzima u obzir kao element krivičnog djela u okviru jedne tačke ne sprečava da se on kod određivanja kazne uzme u obzir kao otežavajući faktor u okviru druge tačke.⁷⁹ U ovom predmetu, poniženje je nedvojbeno element krivičnog djela uvredljivog i ponižavajućeg postupanja, kao kršenje zakona i običaja ratovanja, ali nije izričito navedeno kao element krivičnog djela silovanja. Međutim, nema sumnje da je silovanje samo po sebi ponižavajuće i da se poniženje uvijek uzima u obzir kod ocjenjivanja težine koja je svojstvena tom krivičnom djelu. Razlika između ta dva krivična djela je u naglasku koji se stavlja na ovaj konkretni aspekt krivičnog djela. Zločin uvredljivog i ponižavajućeg postupanja nedvojbeno stavlja naglasak na poniženje koje je nanijeto žrtvama. Stoga, Pretresno vijeće u principu ne bi u kontekstu ovog krivičnog djela uzelo naročito poniženje kao otežavajuću okolnost, već bi ga uzelo u obzir kod određivanja težine krivičnog djela. Nasuprot tome, kada se radi o krivičnom djelu silovanja, premda ono po definiciji uključuje poniženje, naglasak je na narušavanju fizičkog i moralnog integriteta žrtve. U tim okolnostima, naročito poniženje može biti uzeto kao otežavajuća okolnost za ovo krivično djelo.

54. Primijenjeno na ovaj predmet, Pretresno vijeće smatra da je poniženje koje su žrtve pretrpjele bilo veće jer se radi o braći, kao i zbog prisustva stražara, koji su to gledali i smijali se. To treba uzeti kao otežavajuću okolnost u kontekstu tačke 8. Međutim, treba imati na umu da kod ocjenjivanja ukupnosti kažnjivog ponašanja optuženog ne postoji tačno određen standard. Prilikom određivanja primjerene kazne u ovom konkretnom predmetu, Pretresno vijeće neće dva puta uzimati u obzir

⁷⁵ Događaj br. 3.

⁷⁶ T. 151.

⁷⁷ Prvostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 1262, 1264 i 1268.

⁷⁸ Prvostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 1262.

naročito poniženje, tj. jednom kao element kršenja zakona i običaja ratovanja, a drugi put kao otežavajući faktor u kontekstu osude za zločin protiv čovječnosti. Naprotiv, ono će izreći samo jednu kaznu, a stepen poniženja uzeti u obzir samo jednom prilikom konačne ocjene.

C. Olakšavajuće okolnosti

55. Optužba tvrdi da bi kaznu trebalo ublažiti zbog potvrdnog izjašnjavanja o krivici i saradnje Ranka Češića.⁸⁰ Odbrana tvrdi da su, osim tih faktora, kajanje, dobar karakter, primjerno vladanje Ranka Češića u Pritvorskoj jedinici Ujedinjenih nacija, godine starosti i kontekst u kojem su krivična djela počinjena, stres i indoktrinacija kojoj je bio izložen kada su zločini počinjeni, te činjenica da je izvršavao naređenja, faktori koje treba uzeti u obzir kod ublažavanja kazne.⁸¹

1. Potvrdno izjašnjavanje o krivici

(a) Argumenti strana

56. Obje strane se slažu da je potvrdno izjašnjavanje o krivici prije početka suđenja žrtve pošteno svjedočenje i da je Međunarodnom sudu prištedjelo znatno vrijeme, napor i resurse.⁸² Optužba prihvata da potvrdno izjašnjavanje o krivici prije početka suđenja ima veću vrijednost od potvrdnog izjašnjavanja o krivici “nakon što su izvedeni dokazi protiv optuženog”.⁸³ Optužba je također napomenula da puno objelodanjivanje krivičnih djela pomaže da se utvrdi istina, te da će, uzeto zajedno sa priznanjem krivice, vjerovatno pomoći procesu pomirenja u Brčkom i pružiti određeno olakšanje žrtvama i rodbini.⁸⁴

57. Odbrana tvrdi da je Ranko Češić priznao krivicu u vrlo ranoj fazi postupka,⁸⁵ konkretno prije nego što je zakazano suđenje i prije nego što su strane podnijele svoje pretpretresne podneske.⁸⁶ Odbrana u tim okolnostima naglašava da bi Pretresno vijeće trebalo uzeti u obzir potvrdno izjašnjavanje o krivici kao izuzetnu olakšavajuću okolnost.⁸⁷

⁷⁹ *Tužilac protiv Mitra Vasiljevića*, IT-98-32-A, 25. februar 2004., par. 172.

⁸⁰ Podnesak optužbe, par. 48-57.

⁸¹ Podnesak odbrane, par. 45-70.

⁸² Podnesak optužbe, par. 48; Podnesak odbrane, par. 45-46.

⁸³ Presuda o kazni u predmetu *Todorović*, par. 81, citirana u podnesku optužbe, paragrafi 48 i 49.

⁸⁴ Podnesak optužbe, paragrafi 51- 54; vidi *Tužilac protiv Biljane Plavšić*, predmet br. IT-00-39 & 40/1-S, Presuda o kazni, 27. februar 2003. (dalje u tekstu: Presuda o kazni u predmetu *Plavšić*), par. 80.

⁸⁵ T. 126.

⁸⁶ Podnesak odbrane, par. 46.

⁸⁷ Podnesak odbrane, par. 46.

(b) Diskusija

58. Pretresno vijeće se slaže da potvrdno izjašnjavanje o krivici pomaže kod utvrđivanja istine i može biti od pomoći u procesu pomirenja u opštini Brčko. Odnosno, potvrdno izjašnjavanje o krivici, kad optuženi prizna svoju odgovornost i navede okolnosti u kojima su počinjena krivična djela, vjerovatno će pružiti osjećaj olakšanja preživjelim žrtvama, rodbini žrtava i prijateljima. Potvrdno izjašnjavanje o krivici takođe svjedocima prišteđuje moguću traumu ponovnog proživljavanja događaja prilikom svjedočenja u sudnici.

59. U ovom predmetu, potvrdno izjašnjavanje o krivici uslijedilo je nekih šesnaest mjeseci nakon prvog stupanja optuženog pred Sud, ali ipak još uvijek prije početka suđenja,⁸⁸ čime se uštedjelo vrijeme, napor i resursi. Taj se faktor u sudskoj praksi Međunarodnog suda uzima u obzir kao olakšavajuća okolnost.⁸⁹

60. S obzirom na ove okolnosti, Pretresno vijeće smatra da je potvrdno izjašnjavanje o krivici važna olakšavajuća okolnost u ovom predmetu.

2. Saradnja sa Tužilaštvom(a) Argumenti strana

61. Obje strane iznose argument da Ranku Češiću treba ublažiti kaznu zbog njegove značajne saradnje sa Tužilaštvom. Tužilaštvo napominje da je Ranko Češić s optužbom obavio potpun i kompletan razgovor u vezi s njegovim saznanjima o ratnim zločinima i drugim kršenjima međunarodnog humanitarnog prava u Brčkom i okolini u toku oružanog sukoba u Bosni i Hercegovini.⁹⁰ Obje strane nadalje napominju da je Ranko Češić pristao da svjedoči u budućim postupcima pred Međunarodnim sudom ako ga optužba pozove kao svjedoka.⁹¹

⁸⁸ Prije nego što se Ranko Češić odlučio da se potvrdno izjasni o krivici, pretpretresni sudija naložio je stranama da svoje pretpretresne podneske podnesu do 22. septembra 2003., odnosno 13. oktobra 2003., a pretpretresnu konferenciju je zakazao za 3. novembar 2003. (vidi "Nalog o rasporedu za podnošenje podnesaka i održavanje pretpretresne konferencije", 1. septembar 2003.) Međutim, branilac je izjavio da je "kao drugi branilac g. Češića bio upoznat s činjenicom da se optuženi od samog početka spremao da se potvrdno izjasni o krivici" (T. 126).

⁸⁹ *Tužilac protiv Sikirice i drugih*, predmet br. IT-95-8-S, Presuda o kazni, 13. novembar 2001., (dalje u tekstu: Presuda o kazni u predmetu: Sikirica i drugi), par. 150; *Tužilac protiv Todorovića*, Presuda o kazni, par. 81; Presuda o kazni u predmetu *Plavšić*, par. 73 i 80; *Tužilac protiv Banovića*, predmet br. IT-02-65/1, Presuda o kazni, 28. oktobar 2003. (dalje u tekstu: Presuda o kazni u predmetu *Banović*), par. 68.

⁹⁰ Podnesak optužbe, par. 57.

⁹¹ Podnesak optužbe, par. 57 i Podnesak odbrane, par. 47, gdje se strane pozivaju na Sporazum o potvrdnom izjašnjavanju o krivici, par. 10 - 11.

(b) Diskusija

62. Pravilo 101 Pravilnika propisuje da se značajna saradnja s optužbom uzima u obzir kod ublažavanja kazne. Pri utvrđivanju da li se radi o značajnoj saradnji valja uzeti u obzir faktore kao što su obim i kvalitet informacija pruženih optužbi.⁹² S tim u vezi Pretresno vijeće se u nedostatku bilo kakvih suprotnih informacija oslanja na ocjenu optužbe o stepenu saradnje Ranka Češića i na činjenicu da je prihvatio obavezu da svjedoči ako ga optužba pozove,⁹³ te zaključuje da je njegova saradnja sa Tužilaštvom bila značajna i da će biti uzeta u obzir prilikom odmjeravanja kazne.

3. Kajanje(a) Argumenti strana

63. Ranko Češić je na pretresu o odmjeravanju kazne dao izjavu Pretresnom vijeću. Slijedi izvadak iz te izjave:

“Riječi kao što su “kajanje” su nedovoljne da se iskaže šta čovjek osjeća, kao što sam ja... Ja bih sve učinio da mogu vratiti vrijeme koje je bilo da se ovo nije učinilo što sam ja učinio. Ali pošto je to nemoguće, ostaje mi da se iskreno kajem za ovo što sam učinio... Nadam se da će ovo moje iskreno kajanje, koje najbolje ja osjećam, pomoći da do ovoga više ne dođe... Ja mogu da poručim da ne bih želio da iko uradi vako kao ja i prema tome samo mogu reći da nije samo zatvor kazna nego je teže živjeti sa osjećajem krivice u sebi.”⁹⁴

64. Osim toga, odbrana tvrdi da činjenica da se Ranko Češić potvrdno izjasnio o krivici u ranoj fazi postupka,⁹⁵ po svim tačkama Optužnice “bez kalkulisanja”, kao i njegova spremnost da sarađuje sa Tužilaštvom, predstavljaju mnogo uvjerljiviji izraz kajanja od usmene izjave o kajanju.⁹⁶

65. Tužilaštvo se nije izjašnjavalo o izjavi Ranka Češića, ustvrdivši samo da je ublažavanje kazne zbog kajanja zasebno i različito pitanje od ublažavanja zbog potvrdnog izjašnjavanja o krivici.⁹⁷

(b) Diskusija

66. Pretresno vijeće primjenjujući standard koji se zahtijeva sudskom praksom Međunarodnog suda, zaključuje da je izjava Ranka Češića o kajanju iskrena.⁹⁸ Taj zaključak potvrđuje činjenica da se

⁹² Presuda o kazni u predmetu *Todorović*, par. 86.

⁹³ Sporazum o potvrdnom izjašnjavanju o krivici, par. 10 - 11.

⁹⁴ T. 114.

⁹⁵ Podnesak odbrane, par. 46.

⁹⁶ Podnesak odbrane, par. 48.

⁹⁷ Pretres o odmjeravanju kazne, T. 113. *Tbis*

Ranko Češić potvrdno izjasnio o krivici po svim tačkama optužnice i pristao da u znatnoj mjeri saraduje sa tužiocem.

4. Dobar karakter

(a) Argumenti strana

67. Odbrana tvrdi da postoje jasni i nedvojbeni dokazi o dobrom karakteru Ranka Češića, kao i o tome da s njegove strane nije bilo nikakvog diskriminatornog ponašanja, ni prije, a niti za vrijeme rata. Budući da se radilo o izolovanim incidentima te da se nakon počinjenja tih krivičnih djela Ranku Češiću ne može spočitati nikakva kriminalna radnja, ova tvrdnja nije, po mišljenju odbrane, u protivrječu sa činjenicom da su počinjeni zločini.⁹⁹

68. Odbrana se poziva na izjave desetorice nesrba, svjedoka o karakteru, koji su dali sljedeće primjere o karakteru Ranka Češića prije i za vrijeme rata:

- (i) sprečavao je vojnike da maltretiraju Muslimane;¹⁰⁰
- (ii) dostavljao je hranu;¹⁰¹
- (iii) spasio je neke muškarce od ubistva u logoru Luka tako što ih je odveo kućama;¹⁰²
- (iv) pomogao jednom čovjeku da dobije propusnicu da bi napustio zemlju;¹⁰³
- (v) raspustio ljude koji su stajali u stroju, zatražio i naložio povrat ličnih karata;¹⁰⁴
- (vi) zaštitio komšije¹⁰⁵ stavivši na ulazna vrata papirić na kojem je svojim imenom potvrdio da je njihova zgrada “očišćena” i da je nije potrebno ponovo pretraživati;¹⁰⁶
- (vii) nikada nije ispoljio nikakvu mržnju niti netrpeljivost prema svom stanodavcu, komšijama ili prijateljima;¹⁰⁷

⁹⁸ Presuda u predmetu *Todorović*, par. 89, *Tužilac protiv Erdemvoića*, predmet br. IT-96-22-*Tbis*, 5. mart 1998., Presuda o kazni (dalje u tekstu: Presuda o kazni u predmetu *Erdemović II*), str. 16, Presuda u predmetu *Blaškić*, par. 775; *Tužilac protiv Serushage*, predmet br. ICTR-98-39-S, Prvostepena presuda, 5. februar 1999., par.40-41; *Tužilac protiv Ruggiua*, predmet br. ICTR-97-32-I, Prvostepena presuda, 1. juni 2000., par. 69-72; *Tužilac protiv Simića*, predmet br. IT-95-9/2-S, Presuda o kazni, 17. oktobar 2002. (Presuda o kazni u predmetu *Simić*), par. 92.

⁹⁹ Podnesak odbrane, paragrafi 33, 40, 41 i 50.

¹⁰⁰ Dodaci D4 i D9 Podnesku odbrane.

¹⁰¹ Dodaci D4 i D9 Podnesku odbrane.

¹⁰² Dodatak D4 Podnesku odbrane.

¹⁰³ Dodatak D4 Podnesku odbrane.

¹⁰⁴ Dodaci D5 i D6 Podnesku odbrane.

¹⁰⁵ Dodatak D11 Podnesku odbrane.

¹⁰⁶ Dodatak D Podnesku odbrane.

(viii) upozoravao komšije da idu kući ili da ne izlaze.¹⁰⁸

69. Odbrana takođe ističe da se Ranko Češić primjerno ponašao u Pritvorskoj jedinici Ujedinjenih nacija, što optužba nije pokušala osporiti.¹⁰⁹

70. Optužba ne pobija iskaze svjedoka o karakteru optuženog na koje se odbrana pozvala.¹¹⁰ Međutim, optužba podnosi suprotne dokaze koji uglavnom govore u prilog tome da je Ranko Češić prije i poslije počinjenja tih krivičnih djela bio u sukobu sa zakonom.¹¹¹ Optužba time ne pokušava utvrditi da su dokazi o drugom kažnjivom ponašanju ili reputaciji otežavajuća okolnost¹¹² nego želi osporiti da je odbrana na osnovu procjene vjerovatnoće¹¹³ dokazala dobar karakter kao olakšavajuću okolnost.¹¹⁴

71. Dokazi koje je u tu svrhu iznijela optužba spadaju u tri kategorije: ranija reputacija, nedokazano kažnjivo ponašanje u 1991. i 1992. godini i krivična osuda za djelo počinjeno u 1993. godini. Svaka od ovih kategorija zasebno se razmatra niže u tekstu.

72. Optužba se poziva na izvratke iz izjava svjedoka u kojima se Ranko Češić opisuje kao osoba sklona nasilničkom ponašanju, koja je sudjelovala u kažnjivim radnjama i redovito imala problema s policijom.¹¹⁵ Odbrana tvrdi da ti izvaci nisu ništa drugo nego glasine i da ih treba zanemariti.¹¹⁶

73. Optužba je takođe iznijela dokaze o sljedećem navodnom kažnjivom ponašanju koje nije dokazano na sudu:

- Ranko Češić je u maju i junu 1992. navodno silovao dvije žene.¹¹⁷ Optužba je podnijela dvije povjerljive izjave žrtava u prilog tom navodu. Optužba se opredijelila da Ranka Češića ne tereti za ta djela, iako su navodno počinjena u vremenskom razdoblju na koje se odnosi Optužnica.
- U Policiji distrikta Brčko zabilježeno je da je 1992. godine protiv Ranka Češića pokrenuta krivična istraga zbog pokušaja ubistva pucanjem iz vatrenog oružja u kojoj je žrtva ranjena.¹¹⁸ Krivična prijava nije dovela do osude.

¹⁰⁷ Dodaci D, D10, D12 i D13 Podnesku odbrane.

¹⁰⁸ Dodaci D8 i D10 Podnesku odbrane.

¹⁰⁹ Podnesak odbrane, par. 65.

¹¹⁰ Pretres o odmjeravanju kazne, T. 111.

¹¹¹ Podnesak optužbe, paragrafi 59 i 61.

¹¹² Dodatne informacije, par. 4.

¹¹³ Dodatne informacije, paragrafi 5 i 6.

¹¹⁴ Dodatne informacije, par. 6.

¹¹⁵ Podnesak optužbe, par. 60.

¹¹⁶ T. 130.

¹¹⁷ Dvije povjerljive izjave koje su priložene "Dodatnim informacijama".

- Ranko Češić se sumnjiči da je sudjelovao u incidentu koji se dogodio u decembru 1991. Za vrijeme sukoba između prijatelja Ranka Češića i još jednog čovjeka, Ranko Češić je izvadio pištolj da spriječi ljude koji su bili u društvu tog čovjeka da se umiješaju u sukob.¹¹⁹ U aprilu 1992. podnesen je zahtjev za pokretanje istrage zbog nanošenja teških tjelesnih ozljeda.¹²⁰ Nakon zahtjeva je uslijedila odluka da se obustavi istraga na osnovu toga što državni organi gonjenja nisu mogli ući u trag osumnjičenjima.¹²¹

74. Odbrana odgovara da bi Pretresno vijeće trebalo zanemariti sve dokaze o navodima o kažnjivom ponašanju koje nije dokazano. Ona tvrdi da je dio tog materijala puko nagađanje, da postoje protivrječni iskazi o identitetu, te ističe da se optuženi smatra nevinim dok mu se ne dokaže krivica.¹²² Štaviše, odbrana smatra da je činjenični opis navodnog krivičnog djela nanošenja teških fizičkih ozljeda (u nastojanju da spriječi dvije osobe da se umiješaju u sukob) “ne dovodi u pitanje dobar karakter optuženog”.¹²³ Naprotiv, to pokazuje da je Ranko Češić štitio prijatelja Muslimana, što je činjenica koju treba uzeti kao “neospornu olakšavajuću okolnost”.¹²⁴

75. Konačno, optužba je iznijela dokaze kojima dokazuje da je Ranko Češić već bio osuđivan za krivično djelo. Vojni sud Republike Srpske u Bijeljini je 26. decembra 1994. proglasio Ranka Češića krivim za ubistvo na mah,¹²⁵ a tu je osudu 11. augusta 1995. potvrdio i Vrhovni vojni sud Republike Srpske u Sarajevu.¹²⁶ Ranko Češić je osuđen zbog toga što je 6. februara 1993. pucao u jednog čovjeka u nastojanju da zaštiti njegovu suprugu, koju je ovaj fizički napao; čovjek je ostao na mjestu mrtav. Radilo se o prijatelju Ranka Češića.¹²⁷ Ranko Češić ga je najprije gurnuo; ovaj je na to zaprijetio da će nekog ubiti i posegnuo prema polici na kojoj je obično držao pištolj, što je Ranko Češić znao. Misleći da se njegov prijatelj sprema da ga ubije, Ranko Češić se mašio pištolja i ispalio metak koji je dotičnoga pogodio u glavu. Čovjek je umro od posljedica ranjavanja. Ranko Češić priznaje da je bio osuđen,¹²⁸ ali odgovara da su priroda zločina i okolnosti pod kojima je počinjen, tj. ubistvo na mah prijatelja Srbina, ne dovode u pitanje njegov dobar karakter.¹²⁹ Osim toga, odbrana ističe da u Presudi

¹¹⁸ Nacrt prijevoda pisma Ministarstva pravde Republike Spske od 11. septembra 2001., Povjerljivi dodatak 3 “Dodatnim informacijama”

¹¹⁹ “Daljnje dodatne informacije I”, paragrafi 3 - 6.

¹²⁰ Vidi nacrt prijevoda pisma Ministarstva pravosuđa Republike Srpske od 17. septembra 2001., Dodatak 4 “Dodatnim informacijama”.

¹²¹ Povjerljivi dodatak 4 “Dodatnim informacijama”; “Daljnje dodatne informacije I”, paragrafi 3-6; pretres o odmjeravanju kazne, T. 112.

¹²² Pretres o odmjeravanju kazne, T. 129; Odgovor odbrane, paragrafi 15-19.

¹²³ Odgovor odbrane, par. 21.

¹²⁴ Pretres o odmjeravanju kazne, T. 132.

¹²⁵ Daljnje dodatne informacije II”, par. 2(a).

¹²⁶ *Ibid.*, par. 2(b).

¹²⁷ T 132.

¹²⁸ Odgovor odbrane, par. 23.

¹²⁹ *Ibid.*, 23.

Vojnog suda Republike Srpske u Bijeljini stoji da Ranko Češić nije prethodno osuđivan, što potvrđuje njenu tvrdnju o njegovom dobrom karakteru.¹³⁰

76. Ukratko, optužba tvrdi da gorenavedeni dokazi pokazuju da ta krivična djela nisu bila izolovani incidenti ograničeni na kratki vremenski period¹³¹ i da bacaju značajnu sumnju na tvrdnju da se Ranku Češiću poslije maja 1992. ne može pripisati nijedna kažnjiva radnja.¹³² S obzirom na te okolnosti, optužba ustrajava na tome da odbrana na osnovu procjene vjerovatnoće nije uspjela dokazati da je Ranko Češić bio čovjek dobrog karaktera osim tokom kratkog perioda u maju 1992.¹³³ Odbrana pak tvrdi da su dokazi koje je iznijela dokazuju da je Ranko Češić čovjek dobrog karaktera, da je svaku suprotnu tvrdnju potrebno dokazati van razumne sumnje, te da osuda za ubistvo na mah 1994., nakon što su počinjena krivična djela iz ove optužnice, ne baca sumnju na dobar karakter Ranka Češića.¹³⁴

(b) Diskusija

77. Odbrana je u pravu kada tvrdi da se optuženi smatra nevinim dok mu se ne dokaže krivica, ali se Pretresno vijeće ne slaže da iz toga proizlazi da prilikom utvrđivanja olakšavajućih okolnosti optužba mora dokazati van razumne sumnje svako kažnjivo ponašanje Ranka Češića za koje nije osuđen. Optužba nije potaknula pitanja karaktera da bi pokazala da se radi o otežavajućem faktoru. Naprotiv, optužba pokušava pobiti tvrdnju odbrane da je Ranko Češić čovjek dobrog karaktera. Pretresno vijeće smatra da ima diskreciono ovlaštenje da, presuđujući da li je odbrana pokazala da postoji veća vjerovatnoća da je Ranko Češić čovjek dobrog karaktera, razmotri svaki relevantan i pouzdan dokaz.

78. Pretresno vijeće napominje da je u sudskoj praksi ovog Suda prihvaćeno da spašavanje života ili umanjivanje patnje žrtava može dovesti do ublažavanja kazne. U Presudi u predmetu *Sikirica*, Pretresno vijeće je bilo mišljenja da je to što je optuženi ublažio grozne životne uslove zatočenika u logoru Keraterm u velikoj mjeri išlo u prilog znatnom smanjenju kazne.¹³⁵ U Presudi u predmetu *Krnojelac*, Pretresno vijeće je bilo mišljenja da su pokušaji optuženog da obezbijedi više hrane za zatočenike, iako je njihov praktični učinak bio malen, umanjili njegovu krivičnu odgovornost.¹³⁶ Pretresno vijeće takođe napominje da je u Presudi u predmetu *Banović* usvojeno mišljenje da je to što

¹³⁰ Pretres o odmjeravanju kazne, T. 132; Odgovor odbrane, par. 22.

¹³¹ "Dodatne informacije", par. 5; "Daljnje dodatne informacije I", par. 11.

¹³² "Dodatne informacije", paragrafi 4 i 5; "Daljnje dodatne informacije I", par. 11.

¹³³ "Daljnje dodatne informacije I", par. 12.

¹³⁴ Odgovor odbrane, par. 24.

¹³⁵ Presuda o kazni u predmetu *Sikirica*, par. 242.

¹³⁶ Prvostepena presuda u predmetu *Krnojelac*, par. 518.

je optuženi pomogao pojedinim zatočenicima u logoru Keraterm umanjilo njegovu krivičnu odgovornost.¹³⁷

79. Pretresno vijeće se uvjerilo da neosporni dokazi pokazuju da je Ranko Češić pomogao zatočenicima i drugim Muslimanima. Ranko Češić je jednom čovjeku pomogao da pobjegne iz zemlje, nekim ljudima je pomogao da se vrate iz logora Luka, spasio je živote drugih, zaštitio neke od svojih komšija i preduzeo korake da poboljša uslove života nekim drugim zatočenicima. Te činjenice dokazuju da je do neke mjere bio sposoban da bude dobronamjerman. Međutim, to takođe pokazuje da je Ranko Češić imao određeni utjecaj na druge počinioce, ali da ga nije dosljedno koristio. Naprotiv, Ranko Češić je sam ili zajedno sa drugima u istom razdoblju izravno sudjelovao u počinjenju krivičnih djela, tako da na kraju dokazi o karakteru uglavnom ukazuju na njegovo nedosljedno ponašanje. Zbog toga, dobronamjernosti koju je pokazivao u određenim prilikama ne treba pripisati veću težinu od one koja joj pripada.

80. U pogledu dokaza o ranijoj reputaciji Ranka Češića, optužba je umjesto izjava dostavila samo izvatke iz izjava.¹³⁸ Uzimajući u obzir sadržaj izvadaka i manjkavost informacija o načinu na koji su izjave uzete, Pretresno vijeće smatra da njihova pouzdanost nije u dovoljnoj mjeri utvrđena. Ti dokazi stoga nisu uzeti u obzir.

81. U pogledu navodnog fizičkog napada u decembru 1991., strane su taj događaj protumačile na različite načine. Pretresno vijeće drži da iznijete informacije nisu dovoljno jasne da bi Pretresnom vijeću omogućile da, razmatrajući dobar karakter Ranka Češića kao mogući olakšavajući faktor, taj događaj ocijeni bilo pozitivno bilo negativno.

82. Kada se radi o dokazima koji se odnose na navode o silovanju, Pretresno vijeće prihvata tvrdnje odbrane da je identitet navodnog počinioaca upitan. Pretresno vijeće takođe napominje da je optužba odlučila da ne podigne optužbu protiv Ranka Češića za to ponašanje, te zaključuje da dokazi nisu dovoljno pouzdani da bi se uzeli u obzir, makar samo i u svrhu pobijanja tvrdnji odbrane o dobrom karakteru.

83. U pogledu pokušaja ubistva koji je navodno počinjen u septembru 1992., Pretresno vijeće napominje da se kao dokaz pominje jedino policijski izvještaj. Nadalje, okolnosti tog događaja nisu dovoljno precizne da bi Pretresno vijeće moglo doći do ikakvog zaključka koji bi imao utjecaja na ocjenu dokaza koje je odbrana iznijela o karakteru Ranka Češića.

¹³⁷ Presuda o kazni u predmetu *Banović*, par. 82; vidi takođe Presudu o kazni u predmetu *Erdemović II*, par. 16; *Tužilac protiv Serushaga*, predmet br. ICTR-98-39-S, Presuda o kazni, par. 38.

¹³⁸ Na te se izjave poziva optužba u svom podnesku, par. 60.

84. Konačno, u pogledu osude za ubistvo na mah, u presudi od 26. decembra 1994. stoji:

“dana 6. februara oko 22:00 časova u kući u Štrosmajerovoj ulici u Brčkom pokušavajući zaštititi Nevenku Mašanović od njenog supruga Milorada Mašanovića koji ju je fizički napao, gurnuo je Milorada koji je sjedio na obližnjem kauču, na što se Milorad, vičući da ima pritisak u glavi i da će nekoga ubiti, nagnuo naprijed i desnom rukom posegnuo prema donjoj polici stolića u kojem je često držao svoj pištolj, upotrijebio svoj pištolj, potegao svoj pištolj CZ 57, br. E57979 i ispalio metak Miloradu u glavu, od čega je Milorad Mašanović zadobio ulaznu ranu na lijevoj strani lica i umro od posljedica razaranja vratnog dijela kičmenog stuba i krvarenja.”¹³⁹ /prijevod s engleskog/.

85. Pretresno vijeće smatra da su to pouzdani dokazi. No, njihova relevantnost u pogledu karaktera Ranka Češića je ipak ograničena. Iako bi činjenice mogle upućivati na sklonost impulsivnom i nesrazmjernom postupanju, takođe bi mogle upućivati i na njegovu spremnost da pomogne osobama u opasnosti. Pretresno vijeće smatra da, razmatrajući dobar karakter Ranka Češića kao moguću olakšavajuću okolnost, tom događaju ne može pripisati ni pozitivnu niti negativnu vrijednost.

86. Pretresno vijeće takođe napominje da se Ranko Češić primjerno vladao u Pritvorskoj jedinici Ujedinjenih nacija i da je Međunarodni sud do sada u nekim slučajevima uzeo u obzir dobro vladanje kao olakšavajuću okolnost,¹⁴⁰ premda se od svakog zatvorenika očekuje da se u Pritvorskoj jedinici dobro vlada.

87. Ukratko, Pretresno vijeće konstatira da optužba svojim dokazima nije uspjela pobiti dokaze koje je odbrana izvela u prilog svoje tvrdnje o dobrom karakteru. S druge strane, iako dokazi koje je iznijela odbrana, kao i oni koji se odnose na ponašanje Ranka Češića u pritvorskoj jedinici, pokazuju da je Ranko Češić sposoban da bude dobronamjerman i da se dobro ponaša, izneseni dokazi takođe pokazuju nepredvidivost njegovog ponašanja. Nadalje, Pretresno vijeće se slaže da je Ranko Češić imao vremena da između svakog počinjenog krivičnog djela razmisli o svom ponašanju. Kao što je ranije rečeno, Pretresno vijeće ovdje ne sudi za jedno krivično djelo koje je počinjeno u jednom danu; u okolnostima ovog predmeta ti se zločini ne mogu opisati kao izolovani incidenti. Dokazi i činjenične osnove pokazuju da je Ranko Češić istovremeno bio u stanju da se ponaša i dobronamjerno i kažnjivo. Na osnovu procjene vjerovatnoće, Pretresno vijeće iz izvedenih dokaza ne može zaključiti da je Ranko Češić bio istinski dobrog karaktera u dovoljnoj mjeri da bi taj dobar karakter uzelo u obzir kao olakšavajuću okolnost.

¹³⁹ “Daljnje dodatne informacije II”.

¹⁴⁰ Prvostepena presuda u predmetu *Krnojelac*, par. 519.

5. Lične prilike

(a) Argumenti strana

88. Odbrana navodi više faktora vezanih za lične prilike koje treba uzeti kao faktore za ublažavanje kazne.¹⁴¹ Oni obuhvataju sljedeće:

- (i) Ranko Češića je nakon razvoda njegovih roditelja odgajala majka;¹⁴²
- (ii) Oženjen je i nema djece;¹⁴³
- (iii) Činjenica da su Ranko Češić i njegova supruga imali male prihode pokazuje da on u toku sukoba nije lično profitirao,¹⁴⁴ što odbrana navodi kao rijedak fenomen;¹⁴⁵
- (iv) U vrijeme kada su počinjeni zločini imao je 27 godina;¹⁴⁶ i
- (v) Zločini su počinjeni u toku prvih nedelja rata, u vrijeme haosa, konfuzije i u kontekstu rasprostranjene propagande,¹⁴⁷ kada je na ponašanje Ranka Češića utjecao akutni stres kao reakcija na rat.¹⁴⁸

89. Optužba pominje obavezni vojni rok koji je Ranko Češić služio u 1983. ili 1984. i napominje da je u trenutku počinjenja krivičnih djela on bio i te kako punoljetan. U tim okolnostima, optužba tvrdi da godine starosti ne predstavljaju olakšavajuću okolnost.¹⁴⁹ Optužba nije iznijela nikakve druge tvrdnje u vezi s tim pitanjem.

(b) Diskusija

90. Iako je porodična situacija Ranka Češića mogla utjecati na njegov odgoj, nije dokazano da je to na njega imalo takav konkretan utjecaj koji bi mogao predstavljati olakšavajući faktor. Isto tako, činjenica da iz sukoba nije izvukao ličnu korist ne može biti uzeta kao olakšavajući faktor.

¹⁴¹ Podnesak odbrane, par. 70.

¹⁴² Podnesak odbrane, par. 67.

¹⁴³ Podnesak odbrane, par. 67, T. 145.

¹⁴⁴ Podnesak odbrane, par. 70, T. 144.

¹⁴⁵ Podnesak odbrane, par. 70.

¹⁴⁶ Podnesak odbrane, par. 66.

¹⁴⁷ Podnesak odbrane, par. 66.

¹⁴⁸ Podnesak odbrane, par. 68.

¹⁴⁹ Pretres o odmjeravanju kazne, T. 149.

91. Pretresno vijeće ne prihvata tvrdnju odbrane da zbog godina starosti Ranko Češić zaslužuje bilo kakvo ublaženje kazne. Pretresno vijeće ne zna za nijedan nacionalni pravosudni sistem gdje bi se 27 godina računalo kao mladost i stoga kao potencijalna olakšavajuća okolnost. Kao što navodi optužba, Ranko Češić bio je odavno punoljetan i odslužio je vojni rok nekoliko godina prije nego što su počinjena krivična djela.

92. Pretresno vijeće je u potpunosti svjesno da kazna ima posljedice na živote drugih osoba, a ne samo na život optuženih. Naročito je vjerovatno da će rodbina osuđene osobe trpjeti zbog posljedica kazne. Međutim, Ranko Češić se oženio 30. maja 2002. u Centralnom zatvoru u Beogradu dok je iščekivao premještanje u Haag, što ne predstavlja činjenicu zbog koje bi mu trebalo ublažiti kaznu.

93. U vezi s navodnim akutnim stresom prouzročenim ratom, opšte je poznato da kontekst ratnog sukoba neizbježno utječe na ponašanje i psihičko stanje ljudi. Odbrana međutim nije dokazala da je Ranko Češić trpjeo od čega goreg osim anksioznosti kakva se može očekivati u situaciji ratnog sukoba: nije iznijeto nijedno svjedočenje ni laika niti vještaka, koje bi govorilo u prilog tezi o reakciji akutnog stresa. Odbrana je naprosto ustvrdila da je notorna činjenica da se reakcije akutnog stresa uzrokovane izbijanjem rata obično manifestiraju bilo kao uznemirenost bilo kao hiperaktivnost.¹⁵⁰ Pretresno vijeće konstatira da taj navod nije dokazan po standardu ocjene vjerovatnoće. Prihvatiti anksioznost uzrokovanu oružanim sukobom kao olakšavajući faktor ne bi bilo u skladu s konceptom krivičnih djela iz članova 3 i 5 Statuta. S obzirom na okolnosti ovog predmeta i na godine starosti Ranka Češića u trenutku počinjenja krivičnih djela, Pretresno vijeće konstatira da taj navod ne predstavlja olakšavajuću okolnost.

94. Na kraju, nijedna lična prilika ne predstavlja olakšavajuću okolnost u ovom predmetu.

6. Izvršavanje naređenja

(a) Argumenti strana

95. Odbrana tvrdi da je Ranko Češić bio na najnižem mogućem položaju u hijerarhiji, te da nije imao ni komandnih niti javnih odgovornosti.¹⁵¹ Odbrana se poziva na izjavu koju je Ranko Češić 16. i 17. septembra 2003. dao Tužilaštvu da je on *“povlačio obarač, a da su drugi izabirali mete”* sa naređenjem da sa žrtvama *“riješi po kratkom postupku”*.¹⁵² Odbrana smatra da se na osnovu ovog citata može utvrditi da je Ranko Češić postupao po naređenjima, te da bi bio ubijen da ih nije

¹⁵⁰ Podnesak odbrane, par. 68.

¹⁵¹ Podnesak odbrane, par. 38.

¹⁵² Podnesak odbrane, par. 42.

izvršavao.¹⁵³ Osim toga, odbrana se poziva na izjavu jedne od žrtava seksualnog zlostavljanja koja je rekla da ne može vjerovati da je Ranko Češić mogao počiniti to krivično djelo i da mu je sigurno bilo naređeno da ga počini.¹⁵⁴ Odbrana prihvata da ta činjenica ne bi Ranka Češića oslobodila odgovornosti, ali ipak tvrdi da se radi o relevantnoj olakšavajućoj okolnosti.¹⁵⁵

96. Optužba tvrdi suprotno, tj. da je Ranko Češić, čini se, izdao naređenje jednom vojniku koji je bio istog ranga kao i on ili njemu podređen,¹⁵⁶ te konkretno podsjeća na događaj br. 4, kad je Ranko Češić prisilio dvojicu braće da jedan nad drugim polno opšte i rekao drugom vojniku da im ne dozvoli da prestanu, već da ih prisili da nastave dok se on ne vrati.¹⁵⁷

(b) Diskusija

97. Pretresno vijeće drži da pozivanje Ranka Češića na to da bi ga ubili da nije izvršio naređenja prelazi okvire olakšavajućih okolnosti na osnovu izvršavanja naređenja nadređenih; time se zapravo iznosi odbrana pozivanjem na prinudu kao osnov za ublažavanje kazne. Međutim, nisu iznijeti nikakvi drugi dokazi u prilog tvrdnje o prinudi, odnosno naređenjima nadređenih osim izjave Ranka Češića optužbi koja je citirana u Podnesku odbrane.¹⁵⁸ Pretresno vijeće, ocjenjujući vjerovatnoću, drži da se na osnovu gorecitirane izjave ne može zaključiti da je Ranko Češić bio pod prinudom. Član 7(4) Statuta propisuje:

“Činjenica da je optužena osoba postupala prema naređenju vlade ili nadređenog ne oslobađa je krivične odgovornosti, ali se može uzeti u obzir za ublažavanje kazne ako Međunarodni sud utvrdi da tako nalaže Pravda.”

Ranko Češić navodi da mu je naređeno da sa žrtvama postupi “po kratkom postupku”,¹⁵⁹ ali nije poznat kontekst u kojem je data ta izjava. Odbrana se takođe poziva na izjavu jedne od žrtava seksualnog zlostavljanja, koja je rekla da vjeruje da je Ranku Češiću moralo biti naređeno da počini seksualno zlostavljanje. Prvo, tu izjavu treba interpretirati u kontekstu. Nadalje, ista žrtva je pružila dokaze da je Ranko Češić rekao stražaru da pazi na braću dok polno opšte i da se pobrinu da ne prestanu. Kad se to direktno svjedočenje usporedi sa pretpostavkom žrtve da Ranko Češić nije svojom voljom mogao počiniti takvo djelo i da mu je moralo biti naređeno da počini krivično djelo, proizlazi da se na osnovu procjene vjerovatnoće ta tvrdnja ne može prihvatiti kao olakšavajuća okolnost.

¹⁵³ Podnesak odbrane, par. 43.

¹⁵⁴ Podnesak odbrane, T. 119.

¹⁵⁵ Podnesak odbrane, par. 43.

¹⁵⁶ Pretres o odmjeravanju kazne, T. 150.

¹⁵⁷ Podnesak o odmjeravanju kazne, T. 150.

¹⁵⁸ Podnesak odbrane, par. 42.

D. Praksa izricanja kazni u bivšoj Jugoslaviji

1. Argumenti strana

98. Tužilaštvo i odbrana se slažu da, u skladu sa članom 24 Statuta i pravilom 101 Pravilnika, Pretresno vijeće treba uzeti u obzir praksu izricanja kazni u bivšoj Jugoslaviji utoliko što ona može da posluži kao koristan vodič, a ne ograničava primjenu diskrecionog ovlaštenja Pretresnog vijeća pri odmjeravanju kazne.¹⁶⁰

99. Tužilac smatra da član 41(1) Krivičnog zakona Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (dalje u tekstu: Krivični zakon SFRJ) dopušta Pretresnom vijeću da pri odmjeravanju odgovarajuće kazne uzme u obzir lične prilike i ponašanje počinioca poslije počinjenja krivičnog djela.¹⁶¹ Član 142 Krivičnog zakona biće takođe relevantan kod odvagivanja primjerene dužine kazne, to jest raspona kazni koje bi sudovi u bivšoj Jugoslaviji izrekli za slična krivična djela.¹⁶² Optužba se poziva na praksu Međunarodnog suda, koja utvrđuje da kazna doživotnog zatvora odgovara praksi izricanja kazni u bivšoj Jugoslaviji za krivična djela za koja bi po Krivičnom zakonu SFRJ bila izrečena smrtna kazna.¹⁶³

100. Odbrana skreće pažnju Pretresnom vijeću na činjenicu da u Krivičnom zakonu SFRJ ne postoje odredbe koje se izričito odnose na zločine protiv čovječnosti.¹⁶⁴ Nadalje, ona tvrdi da bi maksimalna kazna u skladu sa Krivičnim zakonom SFRJ iznosila 20 godina.¹⁶⁵

2. Diskusija

101. Kao što je ranije pomenuto,¹⁶⁶ Pretresno vijeće u skladu sa članom 24 Statuta i pravilom 101 Pravilnika uzima u obzir opštu praksu odmjeravanja kazni u bivšoj Jugoslaviji, iako nije dužno da je se pridržava.¹⁶⁷

102. Član 41(1) Krivičnog zakona SFRJ relevantan je kod ocjenjivanja otežavajućih i olakšavajućih okolnosti od strane Pretresnog vijeća. Odredbe člana 41 Krivičnog zakona SFRJ u suštini odgovaraju

¹⁵⁹ Vidi fusnotu 155 gore.

¹⁶⁰ Podnesak optužbe, par. 62; Podnesak odbrane, par. 20.

¹⁶¹ Podnesak optužbe, par. 63.

¹⁶² Podnesak optužbe, par. 63 i 64.

¹⁶³ Prvostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 1208 i Presuda o kazni u predmetu *Tadić II*, par. 13, koji se citiraju u Podnesku optužbe, par. 65.

¹⁶⁴ Podnesak odbrane, par. 20.

¹⁶⁵ Pretres o odmjeravanju kazne, T. 134.

¹⁶⁶ Vidi *supra*, III A.

¹⁶⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 813.

pristupu Pretresnog vijeća, koje uzima u obzir težinu krivičnog djela, kao i sve otežavajuće i olakšavajuće okolnosti.¹⁶⁸ Pretresno vijeće je te faktore detaljno razmotrilo gore u tekstu.

103. Član 142 Krivičnog zakona SFRJ nema odredbe koja bi se konkretno bavila “zločinima protiv čovječnosti i međunarodnog prava” kao što su mučenje u ratu, seksualno porobljavanje, povreda ličnog dostojanstva i ubistvo, te propisuje da se može izreći smrtna kazna ili kazna zatvora u trajanju od najmanje pet godina. Iako u Krivičnom zakonu SFRJ nema odredbe koja bi se konkretno bavila zločinima protiv čovječnosti *per se*, član 142 može biti od pomoći kod određivanja raspona kazni primjenjivog u ovom predmetu, budući da zabranjuje kažnjivo ponašanje koje odgovara krivičnim djelima za koja se Ranko Češić potvrdno izjasnio krivim, tj. ubistvo i silovanje u ratu.

104. Član 38 Krivičnog zakona SFRJ je ovlastio sudove u bivšoj Jugoslaviji da za krivična djela za koja se umjesto smrtne kazne izriče kazna zatvora mogu izreći kaznu od najviše 15 godina, koja se, međutim, može povećati na 20 godina.¹⁶⁹ Treba imati na umu da te odredbe daju naznaku o tome kako se težina takvih krivičnih djela ocjenjivala u SFRJ, te da ta naznaka nije obavezujuća za Pretresno vijeće. Najveća moguća kazna koja postoji na Međunarodnom sudu je doživotna kazna zatvora,¹⁷⁰ a Pretresno vijeće zadržava diskreciono ovlaštenje da izrekne kaznu zatvora veću od 20 godina.¹⁷¹

V. ODMJERAVANJE KAZNE

105. Tužilac predlaže kaznu u rasponu od 13 do 18 godina¹⁷² i pristaje da ne uloži žalbu ni na jednu kaznu unutar predloženog raspona.¹⁷³ Odbrana traži da se Ranku Češiću izrekne kazna od 13 godina¹⁷⁴ i pristaje da ne uloži žalbu na kaznu koju mu izrekne Pretresno vijeće, osim u slučaju da izrečena kazna

¹⁶⁸ “Sud će učiniocu krivičnog dela odmeriti kaznu u granicama koje su zakonom propisane za to delo, imajući u vidu svrhu kažnjavanja i uzimajući u obzir sve okolnosti koje utiču da kazna bude manja ili veća (olakšavajuće i otežavajuće okolnosti), a naročito: stepen krivične odgovornosti, pobude iz kojih je delo učinjeno, jačinu ugrožavanja ili povrede zaštićenog dobra, okolnosti pod kojima je delo učinjeno, raniji život učinioca, njegove lične prilike i njegovo držanje posle učinjenog krivičnog dela, kao i druge okolnosti koje se odnose na ličnost učinioca.”

¹⁶⁹ Član 38 Krivičnog zakona SFRJ glasi: Zatvor (1) ne može biti kraći od petnaest dana ni duži od petnaest godina. (2) Za krivična dela za koja je propisana smrtna kazna sud može izreći i zatvor od dvadeset godina. (3.) Ako je za krivično delo učinjeno sa umišljajem propisan zatvor u trajanju do petnaest godina, može se za teške oblike tog dela propisati i zatvor od dvadeset godina.”

¹⁷⁰ Član 24 Statuta.

¹⁷¹ Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 813 & 820; Presuda o žalbi na kaznu u predmetu *Tadić*, par. 20; *Tužilac protiv Kupreškića*, Drugostepena presuda, par. 418; *Tužilac protiv Jelisića*, predmet br. IT-95-10-T, Presuda, 5. juli 2001. (dalje u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Jelisić*), par. 117.; Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac*, par. 349; *Tužilac protiv Momira Nikolića*, predmet br. IT-02-60/1-S, 2. decembar 2003., Presuda o kazni, par. 100;

¹⁷² Sporazum o potvrdnom izjašnjanju o krivici, par. 11.

¹⁷³ Sporazum o potvrdnom izjašnjanju o krivici, par. 13 i 14.

¹⁷⁴ Podnesak odbrane, par. 80.

bude iznad tog raspona. Obje strane uvažavaju činjenicu da, u skladu sa pravilom 62ter (B), sporazum strana o kazni nije obavezujući za Pretresno vijeće.¹⁷⁵

A. Zaključak

106. Da bi odmjerilo primjerenu kaznu, Pretresno vijeće je ocijenilo faktore relevantne za odmjeravanje težine krivičnih djela ubistva (kao zločina protiv čovječnosti i kršenja zakona i običaja ratovanja) i seksualnog zlostavljanja (kao zločina protiv čovječnosti i kršenja zakona i običaja ratovanja) za koja je Ranko Češić osuđen shodno svom potvrdnom izjašnjanju o krivici. Vijeće je zatim preispitalo otežavajuće i olakšavajuće okolnosti. Na kraju, Pretresno vijeće je, u skladu sa Statutom i Pravilnikom, uzelo u obzir opštu praksu izricanja zatvorskih kazni na sudovima u bivšoj Jugoslaviji.

107. Ranko Češić je osuđen za deset ubistava, od kojih pet čine zločine protiv čovječnosti, a pet kršenja zakona i običaja ratovanja, i jedno seksualno zlostavljanje kao zločin protiv čovječnosti (silovanje) i kršenje zakona i običaja ratovanja (ponižavajuće i uvredljivo postupanje). Krivična djela su posebno teška s obzirom na zaštićena dobra koja su time povrijeđena: život i fizički i psihički integritet žrtava. Ranko Češić je priznao svoje neposredno i lično sudjelovanje u sva tri krivična djela, a Pretresno vijeće je zaključilo da težina zločina opravdava odgovarajuću kaznu.

108. Pretresno vijeće je nadalje uzelo u obzir činjenicu da su sve žrtve, kao zatočenici pod nadzorom snaga vojske bosanskih Srba i/ili policajaca, bile posebno ranjive. Izopačenost i okrutnost Ranka Češića, koje su gore u tekstu u potpunosti dokazane, takođe su uzete kao otežavajući faktori.

109. Priznanje krivice od strane Ranka Češića, njegova značajna saradnja sa tužiocem i kajanje koje je pokazao predstavljaju olakšavajuće faktore koje je Pretresno vijeće uzelo u obzir. Zaključeno je da se na osnovu ličnih prilika Ranka Češića ne može izreći blaža kazna. Pretresno vijeće je odbacilo tvrdnju Ranka Češića da mu se kao olakšavajuća okolnost uzme to što je počinivši krivična djela jednostavno izvršavao naređenja i zaključilo da navod o dobrom karakteru nije dokazan.

B. Vrijeme uračunato u izdržavanje kazne

110. Ranko Češić je uhapšen 25. maja 2002., a u Pritvorsku jedinicu Ujedinjenih nacija je prebačen 17. juna 2002. Ranko Češić ima pravo da mu se vrijeme koje je proveo u pritvoru, odnosno ukupno 657 dana, uračuna u izdržavanje kazne.

¹⁷⁵ Sporazum o potvrdnom izjašnjanju o krivici, par. 13.

VI. DISPOZITIV

111. Iz gorenavedenih razloga, razmotrivši argumente i dokumente koje su strane izvele kao dokaze, **PRETRESNO VIJEĆE**

U SKLADU SA Statutom i Pravilnikom,

IZRIČE Ranku Češiću jedinstvenu kaznu od 18 (osamnaest) godina zatvora;

IZJAVLJUJE da mu se u skladu sa pravilom 101(C) Pravilnika u izdržavanje kazne uračunava 657 dana koje je proveo u pritvoru, uključujući i dan izricanja ove Presude;

NALAŽE da, u skladu sa pravilom 103(C) Pravilnika, Ranko Češić ostane u pritvoru Međunarodnog suda dok se ne okončaju pripreme za njegovo prebacivanje u zemlju u kojoj će izdržavati kaznu.

Sastavljeno na engleskom i francuskom, pri čemu je mjerodavna engleska verzija.

/potpis na originalu/

sudija Alphons Orie, predsjedavajući

/potpis na originalu/

sudija Liu Daqun

/potpis na originalu/

sudija Amin El Mahdi

Dana 11. marta 2004.

U Haagu

Nizozemska

[pečat Međunarodnog suda]